

PREDSLOV

Odovzdvám čitateľovi do rúk tretí zväzok *Angelológie dejín*, ktorej prvé riadky som napísal pred tridsiatimi rokmi. V tom čase som iba tušil, že prastará náuka o anjeloch skrýva nejaké pravdivé jadro a odkaz pre súčasného človeka. Trvalo desaťročia, než som si ujasnil predmet, čo vlastne skúmam, a rozvinul integrálnu metódu vhodnú pre daný cieľ. Moja práca až teraz začína naberať zreteľné kontúry zrozumiteľné širšiemu obecenstvu. Dávno mŕtva a zabudnutá náuka pred nami oživa spolu s tým, ako sa jej pojmy znova naplňajú významom v súvislosti s každodennou skúsenosťou.

Celý **tretí zväzok je venovaný Michaelovi**, archanjelovi Slnka. Zisťujeme, že príbehy o slnečných božstvách po celom svete majú spoločné jadro: je ním archetyp hrdinu víťaziaceho nad netvorom, ktorý je univerzálny a esenciálny pre sebaoponovanie človeka. Kvantifikujeme a identifikujeme jednotlivé psychické kvality a schopnosti, z ktorých sa tento archetyp skladá. Ukazujeme, ako sa do dejín vracia v periodických prílivoch (slnečných obdobiach), a sledujeme ho pol miliardy rokov nazad až k vzniku stavovcov. Zvoľna sa pred nami vynorí duchovná bytosť či princíp, ktorý jednotne utvára slnečné rastliny i architektúru slnečných období, synchronne inšpiruje mysliteľov krížom cez rôzne civilizácie alebo somatizuje zážitok vnútornej slobody do mikrobiologických procesov v tele. Nikto iný nepreskúmal pravzor Slnka tak všestranne a do hĺbky.*

Duchovné zlato Michaelovo sa vinie dejinami ako zlatá niť vo svojom vlastnom rytme. V tom rytme po tisícročia všade podávali správy o zjaveniach slnečných bytostí; odrážal sa v symbolike, heraldike, v ideáloch a cnostiach, aké vyhlasovali králi a stelesňovali svätci; a až dodnes pokračuje v rozkvetoch filozofického idealizmu či vo vlnách demokratizácie. Je to rytmus natoľko zreteľný, že ho nezávisle vytušilo niekoľko starovekých civilizácií a jeho existenciu tu mnohonásobne dokladáme aj štatisticky. Na antickom Západe bol známy ako rytmus fénixa.

Môžeme len žasnúť nad tým, s akou presnosťou angelológia osvetľuje čas i obsahovú náplň kultúrneho zvratu na prelome 19. a 20. storočia, ktorý pre obyčajný dejepis zostal hádankou. Umelecký naturalizmus sa obrátil na abstrakciu, klasická fyzika sa zmenila na kvantovo-relativistickú, zmyslová sústava pravdy ustúpila ideačnej vo filozofii i psychológii, zlato nahradilo striebro ako menový štandard vo finančníctve, dedičná šľachta odovzdala vládu do rúk volených parlamentov. Všetky tieto premeny sú navzájom späté a vyvierajú z hlbinného posunu hodnôt na prechode z veku Luny do veku Slnka.

Podľa starej múdrosti je Michael od roku 1879 opäť duchom súčasnosti. Predposlednýkrát bol veľkým duchom doby v storočiach klasického Grécka, ktoré sa pre svoj mimoriadny duchovný význam nazývajú axiálnou epochou. Axiálnej epoche preto venujeme zvláštnu pozornosť, lebo vtedajšie výzvy a udalosti vrhajú dôležité svetlo na súčasnosť. Duchovné Slnko má totiž aj svoju odvrátenú stranu. Ak ho ľudstvo odmieta spoznať a spojiť sa s ním dobrovoľne, vrhne na Zem svoj démonický tieň v podobe karikatúry neuskutočnených ideálov. V tom spočíva kľúč ku katastrofám súčasnosti, ako sú nacizmus, hodnotový relativizmus a nihilizmus, ale aj pandémie rozvracajúce ľudský imunitný systém. Do diskusie o axiálnej epoche prispievame

* Duchovný pravzor hodnôt, ideu či božstvo *Slnka* v tejto knihe píšeme s veľkým písmenom na odlíšenie od hmotného *slnka*.

Benjamin West: *Izaiášove pery posvätené ohňom*, 18. stor.

Sedem archanjelov. Ruská ikona, okolo 1900.

Sedem planét. Nemecký lept zo 17. stor.

objasnením jej periodicity, čím sa rieši sporná otázka o jej časovom vymedzení zamestnávajúca učencov už 250 rokov.

Za tri desaťročia, počas ktorých vznikala táto kniha, som samozrejme zdokonaľoval a korigoval jej obsah v súlade s aktuálnym stavom poznania. Zároveň sa však odohrával aj opačný pohyb: **hlavný prúd vedy sa v rôznych smeroch priblížil k angelológii** a viaceré moje domnienky sa medzičasom stali všeobecne platným poznaním.

Spresňovanie paleoklimatologických meracích metód viedlo k tomu, že celý rad výskumných pracovísk nezávisle odhalil existenciu 500-ročných cyklov, ktorým som sa ja podrobne venoval už dávno. Otec americkej chronobiológie Franz Halberg pre ne zaviedol termín *cirkasemimilennálne* (teda približne poltisícročné) cykly Páleša a Mikuleckého. Ako sme navrhli s dnes už zosnulým profesorom Miroslavom Mikuleckým, ich príčina sa hľadá vo výkyvoch slnečného vetra a kozmického žiarenia, ktoré vplyvajú na celú biosféru tak priamo, moduláciou fyziologických dejov, ako aj nepriamo cez zmeny klímy. Kozmofyzikálna zložka dejinných rytmov je tak už dokázanou súčasťou našej hádanky, ale tvorí len jeden kamienok mozaiky v komplexnom obraze, ktorý sa tým ešte zďaleka nevysvetľuje.

Antropológia, psychológia a neuroveda opakovane konvergovali k magickej sedmičke, ktorá je centrálnou témou tejto knihy. Bádateľia ako Gardner, Ekman, Panksepp, Haidt, Curry a ďalší sa rôznym spôsobom dopracovali k tomu, že máme zhruba sedem typov inteligencie, sedem základných emocionálnych afektov a sedem univerzálnych morálnych matric, ktoré nachádzame u každej kultúry. Všetky tieto sedmice však nápadne pripomínajú klasickú sedmu planetárnych božstiev zo staroveku alebo sedem biblických archanjelov pred Božím trónom (Zjv 4:5).

Sedmica je vpísaná hlboko do našej prirodzenosti a to nielen ľudskej, ale aj u zvierat a rastlín, s ktorými zdieľame miliardy rokov vývoja. Astroológia, angelológia a démonológia nám odkázali do obrazov zhustené poznanie založené na tisícročných skúsenostiach, ktoré sa znovu vynára vo vedách ako typológia osobnosti a porúch osobnosti, typológia kultúr a telové plány živých tvorov.

Archanjeli predstavujú zdokonalené, ideálne podoby siedmich základných síl duše a arcidémoni ich pokrivené formy. Týchto sedem znamená pre duchovnú psychológiu toľko, čo abeceda pre lingvistiku alebo periodická tabuľka prvkov pre chémiu. Vzájomnou interakciou týchto síl sa odohráva duševná alchymia, ktorá dáva smer našim osobným osudom aj osudom národov. Najjemnejšie sily sú tie najmocnejšie: prichádzajú do duše ako sen alebo tichý šepot a nakoniec menia hranice ríš, akoby to bolo len naviate lístie.

Francesco Peselli: Sedem cností, okolo 1450.

Kultúrne epochy a typy národov vznikajú zdôraznením niektorého zo základných duševných rozmerov na úkor ostatných. Každá taká jednostrannosť si vynucuje vyrovnanie opačným princípom, čím vznikajú cykly a naplňujú sa predpovedateľné osudové vzorce. Vyslobodiť sa z týchto nevyhnutných cyklov v osobnom i celospoločenskom živote sa môžeme len tak, že sa pozdvihneme k celistvému obrazu o Človeku s jeho potenciálom zušľachtiť a uviesť do rovnováhy svojich sedem talentov. Bez takého obrazu vôbec nemáme hodnotovú Severku, ktorá by nás upozornila, že sme sa odchyľili od harmonického streda.

Archanjeli sú pravzory hodnôt; spoznať ich znamená nájsť zvnútra pevný bod, ktorý pohne zemeguľou. Civilizácia dnes zomiera na rozklad hodnôt, pre ktoré nenachádzame žiaden orientačný bod vo vonkajšom svete. Hľa, zmysel doby a úloha volajúca po hrdinoch súčasnosti! Angelológia – vysmievaná a zavrhnutá náuka – je kľúčom, ktorý toľko hľadáme. Ona má zhrnúť a korunovať všetko ostatné poznanie.

Skúmanie 500-ročných rytmov, ktorým v knihe venujeme toľko priestoru, nie je pre nás účelom samým osebe, ale skôr nástrojom pri poznávaní pravzorov. Periodickosť a synchronnosť kultúrnych vzorcov, ako aj ich analogickosť s biografickými obdobiami a geologickými vekmi nám dovoľuje takpovediac vydestilovať rýdze archetypy: očistiť ich od všetkého miestne či dobovo podmieneného a náhodného. Náš cieľ nie je uspokojiť zvedavosť predpoveďami budúcnosti, ale sebaopoznanie, ktoré nám umožní zorientovať sa a konať v prítomnosti. Splnené či nesplnené predikcie a retrodikcie sú skôr prostriedkom testovania, skrze ktorý zjasňujeme a zaostrujeme naše poznanie praobrazov.

Hlavný prúd vedy sa stretol s angelológiou v mnohom, čo by sa ešte prednedávnom považovalo za nezmysel alebo protidôkaz. Zrodila sa epigenetika a potvrdila možnosť usmerňovať aktivitu génov vlastnou vôľou. Pred tridsiatimi rokmi som s takým presvedčením bol len za mystika, ktorý odporuje vede s jej genetickým determinizmom. Podobne ako v prípade lucidného snívania alebo lateralizácie mozgu, mystici tu pravdivo nazerali vnútornú skutočnosť dávno pred vedcami, ktorí sa k nej prepracovali neskôr inou cestou. Paleontológia odkryva v dejinách života čoraz viac evolučných konvergencií, ktoré boli v tejto knihe pre nás od začiatku centrálné. Začínajú diskutovať aj o ich synchronicite, na ktorú dávno upozorňujem, a smerujú tak k pojmu geologického „ducha doby“.

Začalo sa hovoriť o inteligencii rastlín a duševnom živote zvierat. Vila-janur Ramačandran využil našu fraktálnu zodiakálnu štruktúru tela (ktorú máme z renesančnej astromedicíny) na liečenie fantómovej končatiny.

Sedem planét personifikovaných, 1543.

Michail Alexandrovič Vrubel: Šestkrídly serafín vkladá oheň do prorokovho srdca, 1905.

Uvedomil si, že (chýbajúca) ruka sa zrkadlí aj na tvári, na hornej čelusti s jej jarmovým oblúkom.

Americký archeologický inštitút pri vykopávkach v Knóse a Kolumbijská univerzita v New Yorku potvrdili, že na Kréte sa uctievalo predovšetkým jupiterské božstvo a v Teotihuacáne Operená kvetina, Xochiquetzal. Teda presne to, čo som dokladal už v 90-tych rokoch, ale na bratislavskej katedre religionistiky som si vyslúžil iba úsmešky, lebo zahraničné autority v tom čase hovorili niečo iné. Aj dlho tajuplný zánik Mayov nespôsobil žiadna prírodná katastrofa, ale strata spojenia s duchovnou bytosťou (či ak chcete, živo prežívanou ideou) sakrálneho kráľovstva, ktorá ich predtým zjednocovala. Roztrieštení a vyčerpaní vzájomnou nevraživosťou klesli späť na primitívny stupeň existencie. Vykopávky dvanásťtisíc rokov starého chrámu v Göbekli Tepe nám vôbec dali za pravdu, že pri samom zrode civilizácie stál v jej centre chrám a nie tržnica či niečo iné.^{4, Páles 5, 6}

Z archeológie bol azda najkrajším potvrdením objav veľkých pyramíd v juhoamerickom Carale, súčasných s egyptskými, ako aj predatovanie najznámejšieho kamenného kruhu Stonehenge do rovnakej doby – presne tak, ako sme vytušili už v prvom vydaní našej knihy. Medicína potvrdila existenciu srdcových hormónov s protirakovinovým účinkom aj účinnú látku proti HIV v slnečnici. Obe látky sa podarilo izolovať, zistiť ich vzorec a pritiahli už aj stovky miliónov dolárov investícií. Tieto peniaze azda mohla získať aj moja *alma mater*, Komenského univerzita v Bratislave, keby sa o to bol niekto včas zaujímal.

Niektoré najnovšie objavy až fascinujú: napríklad ak veda, ktorá inak neverí v nesmrteľnosť, dospeje rôznymi cestami k rovnakému záveru, že človek sa musí orientovať na niečo, čo presahuje prah smrti a jeho osobnú existenciu, pokiaľ chce zostať duševne a telesne zdravý, a že bez takéhoto zamerania by ani nevznikla civilizácia. Telomeráza u takých ľudí prenasťavuje genetické hodiny v jadrách buniek, čím ich omladzuje, takže tu na vlastné oči pod mikroskopom sledujeme, ako sa naplňajú slová apoštola Pavla o Kristovej láske a obeti, čo nás vnútorne kriese z mŕtvych.

Chcem stručne objasniť, **ako chápem angelológiu, sofiológiu a ich vzťah k vede**. Ide tu totiž o projekt natoľko neobyčajný a vzdialený súčasným myšlienkovým zvykom, že vzdelaný čitateľ býva pri prvom listovaní zmätený, čo a akou cestou sa to tu vlastne skúma. Všeobecne *angelológia* je stredo-veká náuka o anjeloch, ktorá sa rozvíjala ešte v čase zakladania univerzít pred 700 rokmi. Konkrétne *Angelológia dejín* je môj pokus o rekonštrukciu a sfunkčnenie prastarého svetonázoru, ktorého pozostatky zostali roztrúsené v legendách po celom svete.

Tieto pozostatky sú také úlomkovité a rozporuplné ako zručanina dávno zašlá časom, ktorej pôvodnú podobu už ani nevidno. Vyžaduje si to objaviť, znova v sebe oživiť a začať používať prastarú formu vedomia a prežívania, aká tu bola ešte pred vznikom racionality, a s jej pomocou starým spôsobom vybudovať chrám poznania odznova. Dochované čriepky a kamene potom pojmem do tejto stavby, kde zmysluplne zapadnú na svoje miesta a predstavujú kontinuitu našej angelológie s tradíciou. Jeden rozmer mojej práce je teda religionistický **pokus o pochopenie a vzkriesenie dávno zaniknutej formy vedomia**. Len ak ju v sebe dokážem oživiť a pozrieť sa na svet jej očami, môžem preveriť, nakoľko je nosná, čo dokáže a kde ležia jej hranice.

Trvá jeden život, než sa človek dopracuje k poznaniu, že pravdivé sú tie najjednoduchšie odpovede. Prečo sa po tisícročia všade považovalo za

samozrejmé, že sa medzi nami pohybujú duchovné bytosti? Pretože ľudia ich jednoducho videli a počuli; božstvá sa im zjavovali spôsobom podobným zmyslovému vnímaniu. Snové vedomie za určitých okolností prenikalo do bdelého stavu, pričom človek vnímal duchovné udalosti takmer fyzicky v priestore okolo seba a tak sa o nich aj vyjadroval. Súčasný jazyk pre to nemá žiadne slovo a *halucinácia* nie je dobrý termín, lebo sa spája s duševnou poruchou a nepravdivým obsahom, kým ono denné snenie je síce už prekonaný, ale kedysi normálny stav vedomia s inteligentným obsahom, ktorý reálne usmerňoval ľudské životy. Ak o tom nevieme, stávajú sa tritisíc rokov staré knihy ako Iliada vonkoncom nepochopiteľné.

Nové, racionálne vedomie postupne prekrylo túto starú vrstvu mysle a otvorilo nám možnosť slobody za cenu straty starej jasnovidnosti. Starí bohovia však žijú a pôsobia ďalej podprahovo, len my si to už nevedomujeme. Zmenili sa na myšlienkové prúdy. Rôzne politické, nábožensko-filozofické či umelecké *-izmy* dodnes ďalej pokračujú v rytme svojich božstiev. Celý sekulárny svet je skryto nesený mystickými impulzmi. To je druhý spôsob, ako chápať angelológiu: **ako starovekú epistemológiu či hlbinnú psychológiu dejín**. Skúmame časový poriadok striedania archetypálnych dominánt v kolektívnom nevedomí ľudstva.

Archanjeli sú to, čo dnes voláme *epistémou*, *paradigmou* alebo *sústavou pravdy*. Sú to kolektívne intuície, ktoré sa v danej dobe či kultúre považujú za samozrejmé, nevedomky podfarbujú všetko ostatné a vtlačajú svoju pečat' každej tvorbe. V tomto zmysle archanjel nie je myšlienka vytvorená človekom, ale naopak niečo, čomu sa naše myslenie a konanie podriaďuje tak, že o tom ani nevieme.

Tretím uhlom pohľadu je chápať angelológiu ako *historiometriu*, ktorá **pátra po koreňoch tvorivosti**. Tie sú do veľkej miery stále obostreté tajomstvom. Psychológia nedokáže na objednávku stvoriť geniálneho jednotlivca, ani kultúrna antropológia doposiaľ neobjasnila podmienky a príčiny historických výtryskov tvorivosti v rôznych odvetviach. No najtypickejším zážitkom anjela je práve onen okamih inšpirácie, záblesk génia, pri ktorom sa rodí niečo nové a hodnotné. Všetko také sa kedysi ani nepovažovalo za dielo človeka, ale za dar bohov. Naša kniha je plná kriviek tvorivosti, lebo tento moment systematicky skúmame pomocou kvantitatívnych metód matematickej štatistiky. Zlaté veky sa neraz začali tým, že sa nejakému spoločenstvu v ťažkej situácii podarilo preraziť k zasutým studniciam tvorivosti, čoho mravné podmienky by nás mali zaujímať predovšetkým.

Predmetom nášho záujmu preto nie sú ani tak samotné tvorivé činy ľudstva, ktoré dobre popísal obyčajný dejepis, ale skôr kontext ich vzniku. Povedzme na vedeckom objave nás zaujíma najmä akási subtlána aura, uprostred ktorej sa zrodil: duševná atmosféra, emočný náboj, osobnosť a vzťahy tvorcu. Z hľadiska angelológie napríklad Voltova batéria vznikla z nešťastnej lásky, čiže inšpiráciou Anaela – toto je v ohnisku našej pozornosti.

Na otázku, aký má teda angelológia vzťah k vede, môžeme odpovedať: **zaoberá sa tým, čo je predvedecké**. Jednak historicky, čo bolo pred vznikom vedy, teda oným predracionálnym stupňom vedomia; a jednak psychologicky, intuíciami, ktoré predchádzajú vedeckému objavu. Racionálne testovanie hypotéz, ktoré pokladáme za vedu, je totiž až záverečnou fázou každého objavu, ktorého začiatok leží v snoch, predstavivosti a intuitívnych procesoch svojím charakterom príbuzných s nábožensko-umeleckou inšpiráciou.

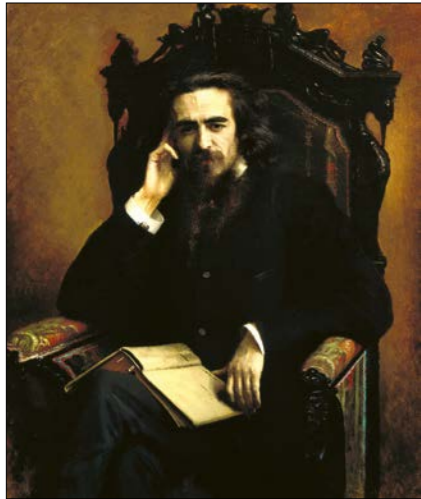
James Tissot: Jákobov sen, okolo 1899.

VEDA BEZ VIERY JE CHROMÁ, VIERA BEZ VEDY JE SLEPÁ.

ALBERT EINSTEIN

Eugeniu Voinescu: Zjavenie, 19. stor.

Vladimir Soloviov (1853-1900).

Jan Amos Komenský (1592-1670).

Naším cieľom je spoznať, kultivovať a zušľachtiť tieto procesy, z ktorých sa ešte len rodia kognitívne štýly a racionality rôzneho typu. V celej práci nám ide hlavne o toto: ukazujeme, ako všetko vyrastá z jemnej pavučiny snov, pričom sny sa v konečnom dôsledku točia okolo hodnôt. **Svet sú zhmotnené hodnoty.** Historické epochy vyvierajú z hlbokých posunov v rebríčku hodnôt. Dominantná hodnota je osou, okolo ktorej sa točia a formujú všetky ostatné zložky spoločnosti: vzniká určitý typ vedeckej racionality, estetického cítenia, náboženstva aj politického zriadenia.

Podrobne sledujeme, ako sa mravno-vôľové vnuknutia premieňajú najprv na umeleckú náladu, ktorá sa zhusťuje do filozofických či právnych pojmov, a nakoniec nás obklopa v podobe techniky. Napríklad parný stroj je pre nás len posledným zhmotnením deterministického ducha, ktorý sa po prvýkrát ohlásil v Kalvínovom fatalizme. Z akých hodnôt sa rodí aký svet – to by nás malo zaujímať! Kto vplýva na hodnoty, ten disponuje najvyššou mocou, od ktorej sú odvodené všetky ostatné formy moci.

Historické udalosti sú nakoniec pochopiteľné až z vln mentality, ktoré tvoria najhlbšiu a najzaujímavejšiu vrstvu dejinnej príčinnosti. Transfigurácia hodnôt, zmenený človek tvorí epochy. Pretože tomuto deju začíname rozumieť, dokážeme do istej miery dejiny aj predvídať. Babylonskí kňazi nám odkázali svoju predstavu o časovom poriadku pravzorov, ktorú sme si vzali za východziu hypotézu. Zdá sa, že kultúrne dejiny opakujú postupnosť vývojových fáz individuálnej biografie, akoby ich viazala spoločná zákonitosť. Nevieme, prečo je to tak, ale dovoľuje nám to predpovedať dianie.

Explanačná sila angelológie je mimoriadna, prekvapujúca. Vysvitlo, že stará **angelológia je tou najúspešnejšou filozofiou dejín.** Ako jediná robí dlhodobé a všestranné predpovede celosvetových dejín a obstojí pri kvantitatívnom testovaní na nezávislých dátach. Žiadna iná filozofia dejín sa jej v tom zďaleka nevyrovná. Na dejinách filozofie spracovaných v tomto zväzku uvidíme, do akej miery dokáže v medziach štatistickej pravdepodobnosti modelovať rozkvet myslenia vcelku i jednotlivých myšlienkových podprúdov. Podobne s dejinami matematiky, architektúry, politiky, vojenstva...

Sofiológia či **pansofia** je ideál celostného poznania u slovanských mysliteľov ako boli Komenský, Štúrovci a Soloviov. **Sofiológiu chápem** predovšetkým **ako metódu integrálneho poznania** a menej ako už hotovú náuku, ktorá nadväzuje na tradičnú predstavivosť východného kresťanstva. Podobne ako Baconov *organon* je nástroj, *ako* poznávať v empirických vedách, no nie čo má byť výsledkom bádania – chápem takto aj sofiológiu. Angelológia je potom len súčasťou či konkrétnym príkladom aplikovanej sofiológie.

Jadrom sofiológie je úsilie o syntézu troch prameňov poznania – zmyslov, rozumu a intuície. Tieto tri schopnosti berie ako relatívne nezávislé a rovnocenné rozmery, ktoré je potrebné sklbiť. Všetky tri – vedecké pozoro-

Jozef Miloslav Hurban (1817-88).

vanie, filozofický rozum a mystická intuícia – majú svoje kritériá správnosti a vyžadujú si disciplínu. Až sklbením troch vzniká celistvá pravda, ktorá sa dá žiť. Vytrhnutá z celku každá z týchto schopností blúdi: zmyslové dáta sú mnohoznačné a dezinterpretujú sa, rozum stavia neskutočné vzdušné zámky a viera sklza do fanatizmu.^{Páles 7}

Po stáročia sa verilo, že tieto tri pramene ľudskej skúsenosti sa *dajú* zlúčiť. Zárukou toho bol Boh, ktorý bol pôvodcom všetkých troch: stvoril vonkajšiu prírodu, obdaril nás svetlom rozumu a zjavuje sa nám aj v mystickej intuícii. No taký predpoklad dnes už nepocítujeme ako samozrejmy. Nevieme, nakoľko sa podarí všetko spojiť do nejakého jednoliateho formálneho systému. Moja angelológia tiež nie je žiadna uhladená abstrakcia, ale dobrodružstvo poznania, plné rozporov a v neustálej prestavbe. Rodí sa totiž v snahe integrovať veľké množstvo empirického materiálu zo vzdialených oblastí a vykreslať z nich celkový zmysel.

Ide tu o ďaleko viac, než len o peknú teóriu. Ľudská osobnosť a tým aj spoločenské sektory (veda, umenie, náboženstvo) sú rozštiepené a prepadajú démonom. V škole sa učí jedno, v kostole káže druhé, politici vyhlasujú tretie a ešte inam nás tlačí ekonomika. Jednotlivé odborné špecializácie, náboženské denominácie aj politické hnutia si navyše protirečia navzájom. Tak či tak denne volíme, čomu dáme prednosť, a robíme to zle – nevedomele, ako námesační. Nezostáva nám než hľadať Sofiu, aj keď nedokonale. Až z úsilia o integráciu vlastnej osobnosti sa rodí opravdivá – samostatná, slobodná a mravne zodpovedná – ľudská bytosť. Ak niekadiaľ vedie cesta do budúcnosti k šlachetnejšiemu človeku, tak je to tadiaľto.

Sofiológia teda nie je veda, ale integruje vedu ako jeden zo svojich rozmerov do vyššieho celku. Z definície nie je a nemôže byť *pseudovedou* či *pavedou*, pretože sa ani nevydáva za vedu v úzkom zmysle slova. Dala by sa označiť za *nadvedeckú*. Obsahuje vedu ako súčasť, ale neobmedzuje sa len na to, čo je poznateľné vedecky. Sofia je žitá múdrosť, praktické umenie, výsledok všestranného osobného rastu. Jej intuitívny rozmer sa dá očistiť, uzdraviť, vyjadriť symbolom, no nikdy sa nevyčerpá formálnymi pojmami.

Sofiológia však môže byť pre vedu zdrojom hypotéz. Kultivuje rozmer, odkiaľ prichádzajú vnuknutia – a vedci o ne náhodou zakopávajú, ani nevedia ako. V tejto knihe uvádzam niekoľko takých hypotéz, ktoré veda už dovedla do plodného konca. Vďačím za ne celistvému, transdisciplinárnemu rozhladu. Ten špecialistom spravidla chýba a ak nerozvíjajú všetky rozmery svojej osobnosti, ani si nevedomujú, že ich vnuknutia sú skreslené a výsledkom sú jednostranne skrivené vedecké teórie. Veda preto potrebuje sofiológiu ako soľ a mala by sa rozvíjať len v jej lone. Nestalo by sa nám potom, že máme psychológiu či sociológiu bez vertikálneho, mravného rozmeru. Zabúdame uvažovať s celou skutočnosťou, s duchovným rozmerom človeka – a všetok technologický a iný pokrok sa tým obracia vnivoč.

V súčasnosti sa zdá, že rôzne odbory sa vôbec nedajú zjednotiť, lebo sú poňaté vonkajškovo, objektivisticky. Skúmajú rôzne predmety s rozdielnym pôvodom a vlastnými zákonitosťami. Akoby stavebníctvo nemalo nič spoločné s botanikou, chémia s psychológiou ani politika s hviezdami. Áno, ale aj nie, ako ukazuje táto kniha. Posledné kapitoly sú mojou syntézou Krista s Darwinom a som rád, že som si osobne vybojoval nejaký uhol pohľadu, ktorý sklbuje také dramatické protiklady.

Archaická myseľ ponímala všetko z opačného konca, zvnútra. Poznávala veci tak, že vcítením nechala rezonovať rovnorodú strunu vo vlastnej priro-

Sofia – Božia Múdrosť so siedmimi archanjelmi a siedmimi starozákonnými postavami. Jej sedem stĺpov sú dary Svätého Ducha a predstupne tvorí sedem cností. Pravoslávna ikona, 1812.

NAHROMADENIE FAKTOV NIE JE VEDA, PRAVE
TAK AKO HROMADA KAMEŇOV NIE JE DOM.

HENRI POINCARÉ

TEÓRIA BEZ DÁT JE PRÁZDNA, NO DÁTA BEZ
TEÓRIE SÚ SLEPÉ.

CHARLES WRIGHT MILLS

Viktor Michailovič Vasnecov: Serafín, 1896.

Viktor Michailovič Vasnecov: Boh všetkých svetov, okolo 1890.

dzenosti a dívala sa, čo sa jej zvnútra zjaví. Všetko bolo potom analogické, príbuzné s človekom; všetko ozmyslené duševným významom. Svet bol pekný, útulný a človek v ňom bol doma. Príroda predstavovala človeka rozloženého na časti a človek bol súhrnom prírody, mikrokozmom. Zvieratá, rastliny, minerály, ba aj súhvezdia – všetko vzniklo z človeka pri mýtických premenách. Vavrín je cudný, lebo je to premenená dievčina, ktorá túžila zostať pannou; vřba je smutná, pretože stratila niekoho blízkeho – to sa vedelo od Stredozemného mora až po japonské ostrovy.

Aj tento starý názor je do istej miery oprávnený – napríklad dejiny sú celé výtvorom človeka. Všetky kultúrne formy, umenia aj vedy v jednej dobe majú niečo spoločné, lebo sa do nich premietol vtedajší človek. Taktiež biológia sa dá poňať zvnútra: psychika sa somatizuje, živé tvory sú zhmotnené vášne. Duša je vpletená až do biochémie a cíti sa spriaznená s minerálmi. Síce čím viac ide o neživý vesmír, tým ťažšie sa vysvetľuje zvnútra; ale je naozaj celkom neživý?

Analogická paradigma myslenia kedysi usporiadavala našu skúsenosť: pravdivo, približne aj mylne. Má svoje hranice a zďaleka nenahradí modernú vedu s jej ohromným množstvom detailných poznatkov. No slúžila už dávno a všeličo zo starej múdrosti veda znovuobjavila a osvetlila iným spôsobom až v 21. storočí. Diagnostika zo snov stále predbieha pozitronovú tomografiu; psychický význam kovov je doposiaľ záhadou...

Pre kapitolu o duševnom význame pravej a ľavej strany som začal zbierať materiál ako štrnásťročný a dokončil som ju až po štyridsiatich rokoch. Po dlhej a dôkladnej práci sa mi rozjasnilo, ako fungovalo napríklad veštenie z letu vtákov, ktoré je pre modernú konštitúciu vyloženým nezmyslom. Archanjeli Slnka a Mesiaca evidentne odrážajú lateralizovanú štruktúru ľudského mozgu a naši predkovia ich mohli doslova vidieť a počuť. Dokázal som tým existenciu archanjelov ako intersubjektívneho zážitku, ktorý usmerňoval (a doteraz podvedome usmerňuje) celé civilizácie.

Zároveň by však niekto mohol povedať, že som tým existenciu archanjelov práve vyvrátil, pretože tie zážitky korenia *len* v hmotných štruktúrach mozgu zrejme zdedených z evolučnej minulosti. Všetky takéto „len“ sú však zjednodušenia. Jednak myšlienky plasticky pretvárajú aj samotný mozog; jednak synchronicita zjavení naznačuje, že nepochádzajú len z mozgu jednotlivca; a tiež evolučné konvergencie svedčia o tom, že do vývoja vstupujú okrem dedičnosti a prostredia aj pravzory. Do akej miery sa platónske idey

podieľajú na evolúcii, to nám azda ukáže až stretnutie s mimozemským životom, ktorý vznikol celkom nezávisle od pozemského.

Dostávame sa tu na pôdu filozofických debát, ktoré sú otvorené po tisícročia. Pre dôsledných atomistov ani láska a ľudská dôstojnosť vlastne nie sú, lebo všetko, čo existuje, sú len hemžiacie sa kvarky a leptóny. Lenže to sú názory, ktoré sa nedajú žiť. V tejto knihe mi ide v prvom rade o praktickú duchovnosť. Existenciu **archanjelov dokazujem len potiaľ, že sú to intersubjektívne zážitky** rozhodujúce pre osobné aj kolektívne šťastie. Hlbšiu **metafyzickú otázku o ich pôvode nechávam zámerne otvorenú** a zvažujem rôzne alternatívy.

Môj výskum teda nepotvrdil žiaden naivne poňatý absolútny spiritualizmus. Dovedol ma skôr k postoju, ktorý by som nazval idealisticko-materialistickým dualizmom v analógii k vlnovo-časticovému dualizmu vo fyzike. Látka a idea sú dva póly skutočnosti, z ktorých ani jeden nemožno ignorovať. Preto sa aj v dejinách oba prúdy večne striedajú. Len pre obnovu rovnováhy a z potreby ducha doby zdôrazňujem idealizmus. Ukazujem moc ideí a svet ako zhmotnenú ideu, jednotu látky a formy. Tak nejako si to predstavoval aj Aristoteles. Skutočnosť presahuje tieto pojmy a všetky filozofické *-izmy* sú polopравdivé, pretože absolutizujú vždy jeden aspekt skutočnosti. Sú však reálne v ešte vyššom zmysle: nejde len o ich korešpondenciu so skutočnosťou, ale o to, že *tvoria* istý typ človeka a sveta. Ako o sebe zmyšľame, takými sa stávame.

Ak si musím vybrať filozofickú škatuľku, tak **eklekticismus**. Odjakživa prichádza v jupiterskom rytme a je čas obnoviť ho. No nie v hanlivom zmysle povrchného miešania nesúrodých ideí, ale oboznalý eklekticismus založený na vedomí, že držať sa jednostranných koncepcií je chybou, akú si bez následkov môže dovoliť len kabinetný učenec. **Všetky filozofie sú šťastie oprávnené** a treba ich poznať, aby sme z duchapritomnosti na danom mieste v danej chvíli aplikovali to, čo práve zodpovedá situácii. Musíme sa na to dívať takto, pretože nám ide o plodný čin, a nie len o debaty a teórie. Sofia je múdrosť, z ktorej vyžaruje život a tvorí krásneho človeka.

Z práve uvedeného dôvodu bol aj útok takzvaných skeptikov pred štrnástimi rokmi bezpredmetný a založený na nedorozumení, že predkladám pseudovedecký dôkaz nadprirodzena. Ako angelológ sa s takým hnutím viem vyrovnáť vtipne a ľahko: aj skepticizmus má totiž už od staroveku svoj vlastný, gabrielský rytmus. Skeptici tak samotnou svojou existenciou dokladajú angelológiu, pretože skeptické nálady sa ich zmocňujú periodicky v súlade s teóriou. Aby vyvrátili angelológiu, museli by prestať existovať. Angelológii sa nedá takto oponovať len z pozície niektorého myšlienkového smeru, pretože ich sama všetky zahŕňa.

Nakoľko sa stará babylonská téza o duchoch času v dejinách potvrdila či nepotvrdila, to vyjadrujú pravdepodobnostné koeficienty pri každej krivke tvorivosti. Ani matematika však nie je posledným argumentom, ktorý by mal čitateľa presvedčiť. Nakoniec je to skôr dojem zmysluplného celku a dôvera v poctivú erudíciu autora. Serióznej oponentúry by som si želal mať čím viac, lebo vždy prispela k prehĺbeniu mojej vlastnej práce. Rad zahraničných kolegov čaká na to, kedy *Angelológiu* sprístupním svetu v anglickom preklade. Kvalitný preklad sa však ukázal ako značne náročná úloha.

Na záver chcem **zo srdca poďakovať** všetkým čitateľom, poslucháčom, žiakom *Školy angelológie* a členom *Kruhu sponzorov*; mojim spolupracovníkom a priateľom, ktorí hmotne i duševne podporovali celé dielo a trpezlivo

Pompeo Batoni: Boh Otec a Svätý duch, 1740.

KTO NEODMIETA VŠETKO, ČO NIE JE V SÚLADE S JEHO SMEROM MYSLENIA, TOHO NEBUDE ZNEPOKOJOVAŤ RELATÍVNA OPRÁVŇENOSŤ RÔZNYCH SVETOVÝCH NÁZOROV... KTO ŽIJE VO SVETE SKUTOČNE DUCHOVNÉHO NAZERANIA, TEN VIDÍ OPRÁVŇENOSŤ NAJRÔZNEJŠÍCH STANOVÍSK A MUSÍ SA USTAVIČNE VO VNÚTRI SVOJEJ DUŠE BRÁNIŤ TOMU, ABY NEBOL PRÍLIŠ SILNE PRIŤAHOVANÝ K JEDNÉMU ČI DRUHÉMU HLADISKU.

RUDOLF STEINER

Joseph Noel Paton: Ved' ma, láskavé svetlo,
uprostred súmraku, 1894.

naň čakali. Vďaka nim som sa smel uvoľniť pre mimoriadnu prácu a zároveň som ju mal pre koho robiť. Nech moja kniha slúži skôr len ako inšpirujúci príklad spôsobu, ako sa dá pristúpiť k poznaniu v celistvom duchu, a menej ako už hotová náuka.

Viacere dokončené kapitoly ako dejiny matematiky, rytmus jednorozca a iné sa sem už nevošli a budú čakať na štvrtý zväzok. K ostatným archanjelom, ktorí vyšli pred desiatimi a osemnástimi rokmi, mám stovky strán nespracovaných poznámok, z ktorých prednášam na Škole angelológie. Ich definitívne spracovanie do písomnej podoby potrvá opäť dlhší čas.

Obsah knihy sa rodí aj v interakcii s poslucháčmi a žiakmi školy, z osobných stretnutí v kontexte reálneho života. Je to dôležité pre charakter diela, ktoré má napriek odbornosti všeludský cieľ a je určené všetkým. Osobný dialóg pri práci s ozajstným cieľom sa nedá nahradiť žiadnym webinárom, monológom ani debatovaním v dajakom virtuálnom rozmere. Významné myšlienky mi boli darované práve vo chvíľach, keď som chcel pomôcť konkrétnemu človeku alebo svojej krajine a prosil som o niečo nesebecké. Aj to patrí k zákonitostiam, ktoré sa asi ani nedajú dokazovať, ale len zažiť: **rýdzosť našich motívov nás oprávňuje čerpať z vyššieho poznania.**

V rozhlasovom cykle *Ariadnina niť* som aplikoval celostné myslenie na aktuálne problémy súčasnosti – nenahrádza svojím obsahom knihu ani školu. Neraz som milo prekvapený, koľko krajanov počúva po celom svete. Tiež keď vidím, že moje slová ovplyvnili životnú cestu už druhej generácie detí niekdajších čitateľov časopisu *Sophia*. Pramenia z čistého úmyslu Sofiu spoznať, milovať ju a slúžiť jej. Je to malý, ale slobodný pramienok, lebo nie je motivovaný ničím iným, než hľadaním Múdrosti, ktorá pozdvihuje život. Ak sa vlieva do našich každodenných rozhodnutí, splní svoj účel.

Bratislavský hrad, 12. decembra 2021